

رابطه‌ها:

خانواده‌ها و هم‌سفرها

دکتر غلامعلی افروز

انسان فطرتاً موجودی است کنجکاو و جست‌وجوگر. کنجکاو‌ی مناسب‌ترین بستر اندیشه و کاوشگری، سیر در وجود خویشتن، غلبه بر طبیعت و کشف ناشناخته‌ها و مسلح شدن به تجارب تاریخ حیات انسان‌هاست.

شاکله خلقت انسان، این اشرف مخلوقات، با ایستایی و سکون پیوندی ندارد. چرا که همه هستی در سیر و حرکت است و هیچ چیز آرام و سکون ندارد. از آن زمان که نطفه آدمی منعقد می‌گردد، همه سلول‌های حیاتی نغمه حرکت به سوی معنا را سر می‌دهند.^۱

آن‌گاه که فرزند آدمی سخن گفتن را می‌آموزد، می‌خواهد با صحبت کردن با این و آن، با همه آدم‌های روی زمین ارتباط برقرار کند، چرا که او اصالتاً اجتماعی و مسؤلیت‌پذیر آفریده می‌شود، و با برداشتن اولین قدم‌ها، از همان دوران نوباوگی دوست دارد با همسر و همدمی مهربان، خانه و کوچه و خیابان و هر شهر و دیار و سرزمینی را که بتواند قدم در آن بگذارد، بشناسد و با پویایی و حرکت همه زمین را در سیطره خویش درآورد، دریاها و اقیانوس‌ها را درنوردد و بال و پر بگیرد و در آسمان‌ها به پرواز درآید.

این انسان می‌خواهد همه پدیده‌های جهان هستی را ببیند، درباره آن اندیشه کند و تسبیح ذات حق گوید. انسان دوست دارد و نیازمند است که همه دیدنی‌های زمین و دریا و آسمان‌ها را که خالق جهان آرا آن‌ها را به کمال آفریده، ببیند و همه پدیده‌های هستی را مسخر خویش گرداند.

غور و تأمل در آیات مختلف جهان هستی، سیر در انفس و آفاق، شناخت تاریخ حیات، ظهور و افول امم گذشته و تفکر و تأمل در آن، نظاره بر کوه‌ها، دریاها و آسمان‌ها خود دعوتی است از جانب پروردگار جان آفرین:

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ
(سوره عنكبوت، آیه ۲۰)

بگو در زمین و آسمان بگردید و بنگرید که چگونه خداوند آفرینش را آغاز کرد.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ (سوره روم، آیه ۹)

آیا در زمین گردش نکرده‌اند تا ببینند عاقبت کسانی که قبل از آنان بودند چگونه بوده است؟

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا

فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعْمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً (سورة لقمان، آیه ۲۰)

آیا ندانسته‌اید که خداوند آنچه را در آسمان‌ها و زمین است مسخر شما کرده و نعمت‌های آشکار و پنهان خود را به طور فراوان بر شما ارزانی داشته است؟

آری، سفر یک ضرورت روانی - اجتماعی است، و گاه یک الزام و اجبار برای حفظ ایمان و تداوم اندیشهٔ جهاد مقدس.^۲

سفر نیکوترین بستر سلامت جسم و روان، نشاط درون و پویایی فکر و اندیشه است.

و رفتار افراد گوناگون می تواند بستری مناسب برای تغییرات تدریجی و اصلاح نگرش ها و رفتارها باشد.

سفر به مسافر می آموزد که مرز اندیشه ها و معیار قضاوت ها فقط سفیدی ها و سیاهی ها نیست، بلکه باید به دنیای خاکستری ها هم توجه نمود. سفر انسان را از جمود فکری، پیش داوری ها و ذهنیت های محدود و محصور آزاد می کند و به نظام نگرش های او جامعیت می بخشد.

۲- سفر و بهداشت روان

بیش تر اضطراب ها، افسردگی ها، فشارها، تنش ها، بیماری های روانی و اختلالات رفتاری ناشی از شرایط خشک و یکنواخت، و بعضاً نامطلوب و ملال آور زندگی است. حضور مستمر و یا تدامی محرک های ناخوشایند در زندگی روزمره، خانه، محل کار و محدوده آمد و شد؛ سلامت روان فرد را به مخاطره می اندازد. عزم سفر و تغییر محیط به طور موثرت و گاه دائم مؤثرترین شیوه تأمین بهداشت روان و بالطبع سلامت جسم و جان است.

هم چنین اشتغال مستمر و بدون وقفه فکری و عملی غالباً موجب خستگی جسمی و ذهنی می گردد، به گونه ای که فرد به تدریج نشاط و سرزندگی خود را از دست می دهد. در نتیجه، فشارهای ناشی از اشتغال ممتد ذهنی و جسمی نه تنها ممکن است با از دست رفتن نشاط و تعادل حیاتی فرد همراه باشد، بلکه در مواقعی عاملی مهم برای بروز اختلالات روانی و نارسایی های جسمی، به ویژه از نوع روان - تنی (سایکو سوماتیک) ^۳، محسوب می شود. در این شرایط برخورداری از برنامه ای جامع، پیش بینی فرصتی آزاد و فارغ از کار موظف و آغاز یک سفر، اولین و مهم ترین گام در پیشگیری از آسیب های ذهنی و حفظ بهداشت روانی است.

امروزه توصیه مؤکد درمانی روان پزشکان و روان شناسان حاذق برای کاهش فشارهای روانی - اجتماعی، تغییر محیط و گریز از شرایط نامطلوب، سفر به مناطق تازه و اقامت موثرت در روستاها و

سفر کردن از ابعاد و جنبه های مختلف حائز اهمیت است، لذا شایسته و بایسته آن است که اندیشه و فرهنگ سیر و سفر همواره بر فضای زندگی انسان حاکم باشد و خانواده ها با شور و مشورت و با توجه به امکانات و مقدرات خود برنامه سفری ولو کوتاه را به شهرها و روستاها و مناطق نه چندان دور تنظیم نمایند. تخصیص بخشی از بودجه و درآمد سالانه خانواده به امر سفر باید در سرلوحه برنامه های خانواده ها قرار گیرد، چرا که سفر از بسیاری بیماری ها، افسردگی ها، جدال و ستیزها، پرخاشگری ها و ناراحتی های روانی پیشگیری می کند. خانواده هایی که بخشی از بودجه سالانه خود را برای مسافرت اختصاص می دهند، در مقایسه با خانواده هایی که اصلاً اهل سفر نیستند، از آرامش بیش تری برخوردارند و کم تر متحمل هزینه های پزشکی و درمانی می شوند. ^۴ مدیرانی که اردوهای چند روزه با مربیان خوش اخلاق و محبوب برای دانش آموزان خود ترتیب می دهند، از شرایط مطلوب تر تربیتی و آموزشی بهره مند می شوند.

اینک قبل از پرداختن به بحث خاص نقش هم سفرها در سفرها، شایسته آن است که به برخی از آثار سفرهای مطلوب اشاره کنیم.

۱- سفر و تغییر و اصلاح بازخوردها و

جامعیت نگرش ها

به طور کلی اغلب رفتارهای ما برخاسته از چگونگی تکوین نظام بازخوردها و بینش ما نسبت به جهان هستی و پدیده های مختلفی است که در حوزه شناختی ما قرار می گیرند. بنابراین لازمه هر نوع تغییر رفتار مستلزم دگرگونی و بازاندیشی در نظام بازخوردها و باورهاست. در بسیاری از مواقع ایجاد تغییرات مطلوب در نظام بازخوردها و نگرش ها صرفاً از طریق موعظه، استدلال و مطالعه مقدور نیست و فراهم شدن سفری به مناطق مختلف، آشنایی با دیگران و مشاهده آثار و احوال

۴ - سفر و توسعه‌کنش‌های ذهنی و

خلاقیت‌های فکری

از جمله آثار پربرکت سفر، آشنایی با پدیده‌های مختلف اجتماعی، برقراری روابط انسانی، اکتساب تجارب گوناگون بشری، تعامل فکری، تبادل اندیشه‌ها، انتقال فرهنگ‌های پویا و ارزشمند و خلاقیت و نوآوری است.

سفر فرصت مناسبی است که انسان فارغ از اشتغالات مستمر و فعالیت‌های موظف و آزاد از قالب‌های از پیش طراحی شده ذهنی، با آرامش روان و طیب خاطر، آزادی فکر و مشاهده تازه‌های علمی، تولیدات فکری و رویکردهای تازه اجتماعی، با بهره‌گیری از تفکر واگرا نسبت به حل مسائلی که در حوزه شناختی او مطرح هستند اندیشه نماید.

مشاهده متفکرانه و تأمل درباره روش‌ها و رویکردهای گوناگون در حل مسائل مختلف علمی، فنی و اجتماعی در شهرها و کشورهای مختلف، زمینه رویش جوانه اندیشه‌های خلاق و نوآور، اختراعات و اکتشاف‌های بشری را فراهم می‌نماید. یافته‌های حاصل از تحقیقات انجام شده در زمینه آثار خلاق (سیسک ۱۹۹۵) حاکی از آن است که غالب یافته‌های نو، آثار مکتوب برتر، خلاقیت‌ها و نوآوری‌های فکری و عملی و اکتشاف‌های زیستی و جغرافیایی افراد خلاق و صاحبان ذهن‌های نوآور، در دوران فراغت از فعالیت‌های روزمره، گشت و گذارها، هنگامه‌های سیر و سفر و آرامش‌های روانی پدیدار شده است.

۵- سفر و پیوندهای عاطفی با هم سفرها

از جمله آثار مهم روانی و تربیتی سفر پیوندهای عاطفی با هم‌سفران، ارتباط با خویشان و صلهٔ ارحام، دیدار همفکران و آشنایی با انسان‌های مسؤولیت‌پذیر است.

هم‌سفران می‌توانند تأثیر نسبتاً پایداری بر نگرش و رفتار انسان داشته باشند.

نقش هم‌سفران در تکوین اندیشه، پدیدآیی

شهرهای دور و نزدیک و فراموشی محرک‌های ناخوشایند و آزار دهنده محیط یکنواخت زندگی و بازیابی نشاط و انرژی روانی است.

سیر و سفر علاوه بر کاهش فشارهای روانی، با ایجاد تغییرات قابل توجه در حوزه شناختی و نظام بازخوردها و نگرش‌های فرد نسبت به پدیده‌های مختلف، ظرفیت‌های فکری و قدرت روانی وی را در پذیرش و تحمل دیدگاه‌ها و نظرهای متفاوت افزایش می‌دهد و از متمرکز شدن فشارهای روانی و آشفتگی‌های فکری و تلخ کامی‌ها پیشگیری می‌نماید.

۳- سفر و اصلاح رفتار و تعالی شخصیت

سفر به عنوان یکی از مؤثرترین شیوه‌های گذران اوقات ارزشمند فراغت، در کنار کاهش فشارهای روانی، مناسب‌ترین فرصت برای زدودن عادات نامطلوب فکری و رفتاری و تعالی‌منش و شخصیت است.

بسیاری از مواقع، کثرت و استمرار فعالیت‌های ذهنی و عملی در زندگی روزمره، محروم بودن از فرصت‌های آزاد برای سیر و سفر و تغییر محیط، تعمق و بازنگری عملکردها، نحوه برخورد با افراد و مقابله با پدیده‌های مختلف، ممکن است به تدریج موجب پدیدار شدن بعضی عادات یا رفتارهای نامطلوب در انسان شود. بدون تردید رهایی از وابستگی‌های محیطی، شغلی و حرفه‌ای برای مدت زمانی خاص، ولو محدود، فرصت مطلوب و ارزشمندی است برای پرداختن به چگونگی رفتارهای شخصی و اجتماعی و شکستن عادت‌های نامطلوب، نظیر حساسیت فوق‌العاده، واکنش‌های سریع و ناسنجیده در برابر سخنان یا رفتار دیگران، پرخاشگری، بدزبانی و تهاجم کلامی و نهایتاً اصلاح رفتار و تعالی شخصیت، تربیت نفس، متصف شدن به اخلاق حسنه و یادگیری و تجربه مهارت‌های مطلوب اجتماعی و مسؤولیت‌پذیری.

از این روست که همه انسان‌ها دوست دارند
 همراهان و هم‌سفرانی داشته باشند که وجودشان
 آمیزه‌ای است از عطوفت و مهربانی، گذشت و
 صبوری و منطق و استواری. این معنا را می‌توان به
 سادگی از نگرش نوجوانان نسبت به هم‌سفران
 بزرگسال خود درک کرد. به عنوان مثال از گروه‌های
 مختلف دانش‌آموزان دبیرستانی در مناطق مختلف
 شهر تهران سؤال شد: چنانچه بخواهیم برای برنامه
 اردوی چند روزه‌ای که برایتان در یکی از مناطق
 شمال کشور تدارک دیده شده است سرپرستی از بین
 معلمان مدرسه انتخاب نماییم، به نظر شما
 مطلوب‌ترین شخص چه کسی می‌تواند باشد؟

فردی که روز و شب با شما باشد و با شما هم‌سفر
 (در اتوبوس و یا قطار)، با شما هم غذا شود و در
 یک خوابگاه در مجاورت شما بخوابد.
 در مدارس مختلف، دانش‌آموزان دبیرستانی
 معلمان متفاوتی را به اتفاق آزا معرفی نمودند. در
 یک مدرسه معلم ریاضی، در مدرسه دیگر معلم
 ورزش، در مدرسه سوم معلم ادبیات و در مدرسه
 دیگر مدیر مدرسه را به عنوان هم‌سفر مطلوب
 معرفی کردند.
 نامزدهای انتخابی بچه‌ها در یک مدرسه فردی
 جوان، در جایی دیگر میان سال و در یکی دو
 مدرسه هم فردی مسن بود.

باورها و تبلور رفتارهای جدید در خانواده، به ویژه
 در کودکان و نوجوانان، بسیار مؤثر و تعیین کننده
 می‌باشد. این نقش با حضور چند دقیقه‌ای یا چند
 ساعت مهمانان در منزل و یا رفتن به خانه اقوام و
 دوستان قابل مقایسه نیست، چرا که آدم‌ها در روابط
 معمولی و دید و بازدیدهای متداول و مهمانی‌های
 خانوادگی که عمدتاً چند ساعت بیشتر طول
 نمی‌کشد، بیش‌تر سعی می‌نمایند به نحوی رفتار
 کنند که نظر مثبت و مطلوب طرف مقابل را جلب
 کرده، ولو با خویشتن‌داری، رعایت ظاهر را بنمایند
 و در بسیاری موارد، دید و بازدیدها و مهمانی‌ها با
 تعارفات غیرواقعی و رفتارهای به ظاهر مؤدبانه و
 بعضاً تکلف‌آمیز همراه می‌باشد، حال آن که رابطه
 خانواده‌ها با هم سفرها در بسیاری از مواقع بسیار
 گسترده‌تر و عمیق‌تر می‌گردد.

صداقت، درستی، شجاعت، عدالت، سخاوت،
 خویشتن‌داری، گذشت و ایثار و خوشرویی و
 صبوری که از برترین فضیلت‌های اخلاقی و
 برجسته‌ترین صفات کمال وجود انسان است، در
 طول سفر می‌تواند به زیبایی و روشنی متبلور شود.

یک منزل یا آپارتمان استراحت می‌کنند. این‌گونه سفرها و انتخاب این قبیل هم‌سفرها از بیش‌ترین حساسیت برخوردار است و چنانچه اصول کامل اخلاقی و رعایت دقیق حریم ارزش‌ها، مرز محرمیت‌ها و دامنه ارتباطات فی‌مابین مورد توجه قرار نگیرد، می‌تواند زمینه آسیب‌پذیری‌های اخلاقی و گاه تزلزل کانون خانوادگی را فراهم نماید. اما هم‌سفرانی که همگی متعهد به ارزش‌های اخلاقی باشند، ارزشمندترین الگوهای رفتاری را ارائه می‌نمایند.

شایسته و بایسته آن است که خانواده‌ها در انتخاب هم‌سفرها به همه جوانب مسائل اخلاقی و رفتاری و تأثیرپذیری کودکان و نوجوانان توجهی خاص مبذول بدارند و همواره پاسدار صدیق حرمت‌ها و حریم محرمیت‌ها باشند. بسیاری از اوقات صحبت‌های بی‌پرده، شوخی‌های زاید و ناروا، کم‌توجهی به لباس پوشیدن‌ها، ارتباط مستمر با نامحرم‌ها و بعضاً نگاه‌های ناصواب به چهره و پیکر ایشان، زمینه‌ساز کژاندیشی‌ها، کژ رفتاری‌ها و آسیب‌پذیری‌های اخلاقی و خانوادگی را فراهم می‌آورد.

برادرانی که با هم‌سفران و فرزندان خود به اتفاق به سفر می‌روند و یا خواهرانی که به همراه هم‌سفران و فرزندان کوچک و بزرگ و گاه با عروس و داماد خود عازم سفر می‌شوند، باید موارد یاد شده را مورد توجه فوق‌العاده قرار دهند. طول سفر و یا هم بودن در فضاهای محدود نباید عامل یا بهانه‌ای برای کسرتن شدن ارزش‌ها و نادیده گرفتن معیارهای اخلاقی و عدول از آیین شرع مقدس اسلام باشد.

حفظ کامل پوشیدگی و حجاب اسلامی برای مردها (برادرها و باجناق‌ها) و زن‌ها (خواهرها و جاری‌ها) و پرهیز از پوشیدن لباس‌های نامناسب و خودآرایی و اجتناب از گفت و شنودهای غیرلازم و بعضاً به کار بردن کلام لطیف و پرجاذبه در صحبت با نامحرم امری کاملاً واجب و لازم در سفرهای جمعی است.^۶

افراد معرفی شده به عنوان سرپرست هم‌سفر و یا هم‌سفر سرپرست از نظر ظاهر شباهت خاصی به هم نداشتند، رشته تحصیلی و موضوع تدریس آن‌ها کاملاً متفاوت و متنوع بود، از نظر وضعیت اقتصادی هم در یک گروه خاص قرار نداشتند، خلاصه با معیارها و شاخص‌های معمول نمی‌توانستیم آنان را در گروه ویژه‌ای قرار دهیم تا معیار انتخاب برایمان مشخص شود، اما با کمی تأمل و دقت در ویژگی‌های شخصیتی نامزدهای بچه‌ها برای هم‌سفر شدن با آن‌ها به این نتیجه رسیدیم که ملاک اصلی انتخاب دانش‌آموزان، نیاز فطری ایشان بوده است. یعنی همه آنان که بچه‌ها در دبیرستان‌های مختلف برای هم‌سفری از بین معلمان انتخاب نموده بودند، در یک چیز با هم کاملاً مشابه بودند و آن این که شخصیت آن‌ها آمیزه‌ای بود از عطف و محبت و منطق و استواری. بچه‌ها بدون این که با هم مشورتی کرده باشند با ندای درون و آهنگ برخاسته از سویدای دل سرود نیاز به هم‌سفری محبوب و همراهی مطلوب را زمزمه کرده بودند.

بنابراین در انتخاب هم‌سفرها و رابطه خانواده‌ها با هم‌سفران، توجه به منش و شخصیت ایشان از ابعاد گوناگون، فوق‌العاده حائز اهمیت است. افراد متکبر، زود رنج، خسیس و تنگ‌نظر، کم‌حوصله و مضطرب، آمر و دیکتاتورمنش، خودخواه و خودمدار، حریص و عجول، اخمو و نق‌زن، منفعل و گوشه‌گیر، حسود و بخیل، پریشان و ترسو، بدزبان و بدبین و چشم‌چران نمی‌توانند هم‌سفرانی مطلوب باشند.

تکریم شخصیت هم‌سفران، حفظ حرمت‌ها، صیانت از حریم محرمیت‌ها و پاسداری از ارزش‌های اخلاقی و فرهنگ قرآنی از مهم‌ترین ملاک‌ها در انتخاب هم‌سفران توسط خانواده‌هاست، به ویژه زمانی که برنامه سفر به گونه‌ای تنظیم می‌گردد که چند شبانه روز جمعی از اعضای فامیل و یا دوستان به اتفاق حرکت می‌نمایند و بعضاً در آپارتمان‌ها و یا مجتمع‌های محدود در کنار هم غذا میل می‌نمایند و یا در اتاق‌ها و قسمت‌های مختلف

تجربه می‌کنند، به رغم کم‌خوابی‌ها و بی‌خوابی‌ها، نماز اول وقت را رها نمی‌کنند و همیشه خوش اخلاق، صبور، مهربان و باگذشت هستند، این گونه رفتارهای متعالی تأثیرات فوق‌العاده و پایداری بر نگرش و شخصیت او به جا می‌گذارند.

خوشا به حال خانواده‌هایی که جهان را مدرسه‌ای بیش نمی‌بینند و یقین دارند که همواره یاد می‌گیرند و یاد می‌دهند، و این یاددهی‌ها و یادگیری‌ها در بعضی اوقات مثل سفرها و همراه شدن با هم‌سفران همدل، مطلوب و محبوب، بسیار سریع و فوق‌العاده پایدار است.

آری، آثار رفتار معاشران، به خصوص هم‌سفران در اخلاقیات یکدیگر، به ویژه در رفتار و منش کودکان و نوجوانان بسیار درخور توجه است. خوش اخلاقی، خوشرویی، گذشت و صبوری

هم‌سفران، تعهد و تقید ایشان به ارزش‌های والای اخلاقی و حفظ حریم‌ها و حرمت‌ها، رعایت پوشیدگی و حجاب قرآنی، اقامه نماز به هنگامه اذان، گشاده‌رویی، خوش‌زبانی و تبسم و پرهیز از شسوخ‌های ناروا^۷ از صفات و ویژگی‌های هم‌سفران مطلوب و محبوب است.

پدران و مادران فهیم و دلسوز، با عنایت به اهمیت معاشرت با دیگران و رفتن به سفرهای دسته‌جمعی، با تبادل نظر و شور و مشورت و اصل قرار دادن حسن تربیت فردی و اجتماعی خود و فرزندان، همواره تلاش می‌کنند مطلوب‌ترین و محبوب‌ترین خانواده‌ها را از میان نزدیکان و دوستان و آشنایان برگزینند، خانواده یا خانواده‌هایی که پایدارترین و در عین حال مطلوب‌ترین آثار تربیتی و اخلاقی را همراه خواهند داشت، خانواده‌هایی که خواسته و ناخواسته و به طور مستقیم و غیرمستقیم در مقام مربیگری ایفای نقش می‌نمایند.

و پایان این مقال را با سخنی از پیامبر اکرم - صلی‌الله علیه و سلم - که هدف از بعثت خود را کامل کردن مکارم اخلاق می‌داند،^۸ زینت می‌بخشیم. پیامبر رحمت - که درود خدا بر او و

از سوی دیگر هنگامی که خانواده‌ها با عنایت به آثار مهم سفر و نقش تعیین‌کننده و الگویی هم‌سفران در اندیشه و رفتار همدیگر، به ویژه در منش و شخصیت کودکان و نوجوانان، صلاح می‌دانند با خانواده دیگری هم سفر شوند، به سراغ کسانی می‌روند که علاوه بر صداقت، گذشت و ایثار، خوشرویی و خوش‌رفتاری؛ عمیقاً به رعایت اصول و ارزش‌های اسلامی و حریم ارتباط محرم‌ها و نامحرم‌ها با کلام و نگاه و رفتار متعهد باشند و ایشان یقیناً از مؤمنان واقعی و صاحبان برترین فضیلت‌های اخلاقی هم چون صداقت و ایثار و مروت و خوش اخلاقی خواهند بود.

سفر با این قبیل خانواده‌ها نه تنها نشاط سفر را مضاعف می‌کند و تضمین‌گر امنیت روان و آرامش خاطر است، بلکه بهترین بستر را برای آموزش رفتارهای اجتماعی و یادگیری‌های پایدار و تکوین و پدیدآیی شخصیت مطلوب کودکان و نوجوانان همراه، فراهم می‌آورد.

همه خانواده‌ها به خوبی می‌دانند که یادگیری مشاهده‌ای از پایدارترین یادگیری‌هاست. مشاهده رفتارهای متعالی، مسؤلیت‌پذیری‌ها، گذشت‌ها و ایثارگری‌های دیگران، به خصوص مداخله مستمر عمل‌ها و عکس‌العمل‌ها، صبوری و خویشتن‌داری‌ها، تواضع و بزرگ‌منشی و کرامت شخصیت هم‌سفران در شرایط و موقعیت‌های گوناگون، در سختی‌ها و عاقبت‌ها، فشارها و آرامش‌ها، به دور از هر گونه تظاهر و خودنمایی‌ها و تکلف‌ها؛ تأثیر روانی - تربیتی قابل توجهی براندیشه و رفتار فرد می‌گذارد، به گونه‌ای که بعضاً شخصی که با جمعی از دوستان محبوب و هم‌سفران همدل به سفر می‌رود و یا خانواده‌ای که با خانواده مطلوب و محبوبی هم‌سفر می‌شوند، بعد از بازگشت، دیگران آثار مثبت و تغییرات چشمگیری در ابعاد مختلف رفتارهای فردی و اجتماعی ایشان ملاحظه می‌نمایند. بدیهی است آن‌گاه که نوجوانی در طول سفر، شخصاً در موقعیت‌های مختلف مشاهده می‌کند بعضی از هم‌سفران او که شرایط یکسانی را

خاندانش باد - می فرماید:

مثال همنشین شایسته و مطلوب همانند عطر فروش است، اگر چیزی از عطرش به تو ندهد، از بوی عطرش که بهره مند می شوی.

" مثل الجلیس الصالح کمثل العطار إن لم يعطیک من عطره اصابتک من ریحہ " ۹

پی نوشت ها:

۱- انا لله و انا اليه راجعون

۲- آیت الله مطهری: انسان مکتبی انسانی است وابسته به قرآن و وارسته از هر چیز دیگر. این انسان برای نجات ایمان خود هجرت می کند و برای نجات جامعه اش جهاد می کند.

۳- در اغلب کشورهای غربی، به خصوص امریکا، انگلیس، فرانسه و... بخشی از اعتبارات بانکها برای تأمین هزینه های سفر خانواده اختصاص می یابد و آن هم با اولویت و سود و کارمزد اندک.

تأثیر شرایط (روانی بر بدن) 4- PSYCHO SOMATIC

5- SISK

۶- متأسفانه نگارنده این سطور شاهد ماجراهای گوناگون از سفرهای جمعی خانوادگی بوده است که در آن نسبت به رعایت اصول اخلاقی و مرز محرمیت ها بی توجه بوده اند. بعد از تعطیلات نوروزی سال جاری چندین خانواده پس از بازگشت از سفر دسته جمعی دچار بحران روانی و تزلزل خانوادگی شده بودند و بعضاً در مرز جدایی قرار داشتند. آقای می گفت: " که باجناب من وقت و بی وقت در آپارتمانی که اجاره کرده بودیم به اتاق ما می آمد و همسر مرا که جوان تر از خانم خودش بود نظاره می کرد و من خجالت می کشیدم اعتراض کنم. یکی دو بار هم برای همسر من هدیه ای خرید که من اصلاً خوشم نیامد و یک بار که خانم از او تعریف کرد، عصبانی شدم و همسرم را به شدت کتک زدم. خلاصه از زمانی که از سفر شوم عید به خانه برگشته ایم همیشه ناراحت هستم و مرتباً فکر می کنم باجنابم به خانم نظر سوء دارد و این مسأله مرا آزار می دهد و..."

هر چند با چند جلسه مشاوره و توصیه های عملی، مشکل این خانواده تا حدی حل شد، اما این مسأله هم چنان فصل گشوده ای دارد و نمونه ای است از صدها مسأله ای که سفرهای دسته جمعی حساب نشده ممکن است به دنبال داشته باشد.

۷- امام صادق علیه السلام می فرماید: هیچ مؤمنی نیست جز این که در او " دعابه " هست. سؤال شد دعابه چیست؟ فرمودند: مزاح (اصول کافی، جلد ۴، صفحه ۴۸۶).

امام محمد باقر علیه السلام نیز می فرماید: شوخی بسیار آبرو را ببرد و خنده بسیار ایمان را به یک سو پرتاب کند (همان منبع، صفحه ۴۸۸).

مجموعه توصیه های معصومین علیهم السلام دال بر رعایت اعتدال در مزاح و شوخی و خنده است و زیاده روی مذموم شمرده می شود.

۸- ائی بعثت لأتّم مکارم الاخلاق (نهج الفصاحه).

۹- نهج الفصاحه.